

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректорка з навчальної та науково-педагогічної роботи

Ірина МАЛЬЧИКОВА

« 18 вересня 2023 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ПРАКТИКИ
(АРХЕОЛОГІЧНОЇ)**

Факультет психології, історії та соціології
Кафедра історії, археології та методики викладання
Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
Спеціальність 014 Середня освіта
Спеціалізація 014.03 Історія
Освітня програма Середня освіта (історія)
Курс II
Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
Форма навчання денна

Івано-Франківськ 2023/2024 н.р.

Програма розроблена:

Бойков Олег Юрійович, кандидат історичних наук, доцент

Михайленко Галина Миколаївна, кандидат історичних наук, доцент

Деканеса факультету

 Ирина ШАПОШНИКОВА

Затверджено на засіданні кафедри історії, археології та методики викладання
(назва кафедри)

Протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.

Завідувачка кафедри

 Наталя КУЗОВОВА

Схвалено науково-методичною радою факультету психології, історії та соціології

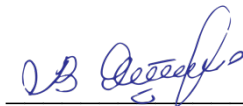
Протокол № 2 від 30 серпня 2023 р.

Голова ради

Наталя ТАВРОВЕЦЬКА

Керівниця навчального відділу

Яценко В.Ф.

1.ВСТУП

Навчальна (археологічна) практика здобувачів ОП Середня освіта (історія), рівень вищої освіти перший (бакалаврський), займає важливе місце в системі фахової підготовки майбутніх вчителів, викладачів історії. Під час проходження практики студенти оволодівають практичними навичками, необхідними для майбутнього вчителя історії, закріплюють і поглиблюють набуті під час вивчення археологічних та джерелознавчих курсів: поглиблюють знання з теорії і методики проведення польових археологічних досліджень та подальшої опрацювання археологічних матеріалів, розширюють навички щодо роботи з музейними експонатами та заходів щодо збереження археологічних пам'яток. Практика проводиться в умовах роботи повноцінної археологічної експедиції що забезпечує ефективне засвоєння основних складових навичок та набуття професійної компетентності.

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ:

Мета археологічної практики: перевірити і закріпити теоретичні знання з курсу “Археологія”, удосконалити уміння й навички, набуті під час лабораторних занять з названої дисципліни.

Основні завдання практики:

- навчитися розуміти стратиграфію шурфу (розкопу);
- визначати відносну хронологію археологічної пам'ятки;
- виявлення та дослідження різних видів археологічних об'єктів;
- виробити уміння проводити первинну обробку знахідок та визначати їх;
- набуті навичок із зняття та дослідження культурного шару;
- зібрати матеріал для курсової чи наукової роботи;

Загальні компетентності

ЗК1. Знання та розуміння предметної області та специфіки професійної діяльності.

ЗК2. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК3. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК4. Здатність працювати в команді.

ЗК5. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК6. Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях.

ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК8. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 9. Здатність використовувати знання іноземної мови в освітній діяльності.

ЗК10. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

Фахові компетентності

ФК1. Здатність використовувати систематизовані теоретичні та практичні знання з історії та методики навчання історії при вирішенні професійних завдань.

ФК2. Володіння історіографією та термінологічним апаратом історичної науки.

ФК3. Здатність вирізняти закономірності розвитку історичних процесів, володіння конкретним фактичним матеріалом з історії України та країн світу.

ФК9. Здатність до рефлексії та самоорганізації професійної діяльності.

ФК12. Здатність вести краєзнавчу роботу, виявляти, пропонувати та сприяти збереженню історико-культурних пам'яток.

ФК15. Здатність використовувати теоретичні знання й практичні навички для оволодіння основами теорії і методів історичних досліджень

Програмні результати навчання

Знання:	ПР32. Володіє історіографією та термінологічним апаратом історичної науки. ПР33. Знає й розуміє закономірності розвитку історичних процесів, володіє конкретним фактичним матеріалом з історії України та країн світу.
Уміння:	ПРУ1. Володіє державною мовою та необхідним лексичним мінімумом сучасних іноземних мов. ПРУ2. Аналізує закономірності розвитку історичних процесів, спираючись на методи історичного дослідження, встановлює причинно-наслідкові зв'язки. ПРУ4. Користується термінологічним апаратом історії, вміє працювати з історичними джерелами, орієнтується в науковій літературі з фаху. ПРУ7. Уміє знаходити, обробляти та аналізувати інформацію з різних джерел, насамперед за допомогою інформаційних технологій. ПРУ9. Уміє проводити краєзнавчу роботу, виявляти, пропонувати та сприяти збереженню історико-культурних пам'яток. ПРУ10. Дотримується правових норм і законів, нормативно-правових актів України, усвідомлює необхідність їх дотримання.
Комунікація:	ПРК1. Володіє основами професійної мовленнєвої культури при навчанні історії в школі. ПРК2. Пояснює фахівцям і не фахівцям стратегію сталого розвитку людства і шляхи вирішення його глобальних проблем.
Автономія і відповідальність	ПРА1. Усвідомлює соціальну значущість майбутньої професії, сформованість мотивації до здійснення професійної діяльності.

БАЗА ПРАКТИКИ:

Базою навчальної археологічної практики є кафедра історії, археології та методики викладання, постійнодіюча археологічна експедиція Херсонського державного університету (наказ ректора ХДУ

№5-Д від 09.01.2006 р.), археологічні експедиції наукових установ та ЗВО та Археологічний музей ХДУ.

ПРЕДМЕТ ПРАКТИКИ

Археологічна практика здобувача є невід’ємною і важливою складовою підготовки фахівця в галузі історії в ХДУ. Проведення археологічної практики дає можливість студенту-історичу безпосередньо займатись джерелознавчим дослідженням, ознайомитись з методикою практичного проведення археологічних розкопок й вивчення та обробки археологічних пам’яток і матеріалів, одержаних в результаті польових досліджень. Це є одним з етапів формування у майбутніх фахівців-істориків свідомого ставлення до охорони археологічних пам’яток згідно із законом України «Про охорону археологічної спадщини». Організація археологічної практики дає можливість здобувачу отримати спеціальні уміння та знання, що в майбутньому будуть необхідні для виконання професійних завдань та обов’язків (робіт) інноваційного характеру певного рівня професійної діяльності, науково-дослідної і аналітичної діяльності в галузі історії й археології. Практика проводиться в умовах реальної археологічної експедиції і стає початковою ланкою практичного засвоєння фаху історика.

3. ЗМІСТ ПРАКТИКИ

3. ЗМІСТ ПРАКТИКИ

Практика триває 14 календарних днів для однієї групи. Практика здійснюється дистанційно і передбачає виконання індивідуальних завдань.

3.1. ВИДИ РОБІТ ПІД ЧАС ПРАКТИКИ

КЕРІВНИЦТВО ДІЯЛЬНІСТЮ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОBOB’ЯЗКИ УЧАСНИКІВ ПРАКТИКИ:

1. Учасниками археологічної практики, що мають функціональні обов’язки, є: науковий керівник практики, помічник наукового керівника та здобувачі навчальних груп.
2. Відповідальність за загальну організацію, проведення і контроль проведення практики покладається на завідувача кафедри історії, археології та методики викладання, керівника практик факультету та керівника археологічної практики.

I ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ

Тема: “Методика проведення польових археологічних досліджень”

1. Методика зняття та дослідження культурного шару.
2. Аналіз стратиграфії шурфів (розкопу).
3. Виявлення та дослідження наземних та ґрунтових об’єктів.
4. Первинне визначення артефактів.
5. Проведення класифікації декількох видів знайдених під час роботи артефактів.

II ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ

Тема: “Камеральна обробка археологічного матеріалу”

1. Методика очистки артефактів, виготовлених з різних матеріалів.

2. Шифрування археологічного матеріалу.
3. Первинний опис предметів.
4. Методика підготовки артефактів до транспортування до місця стаціонарного зберігання.
5. Методика часткової реставрації керамічного посуду.
6. Робота з антропологічним та археозоологічним матеріалом.

III ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ

Тема: “Оформлення документації”

1. Види проведених студентом-практикантом робіт.
2. Характеристика культурного шару або заповнення досліджуваного археологічного об'єкта.
3. Креслення стратиграфії досліджуваного квадрата.
4. Кількість та місцезнаходження знайдених артефактів.
5. Малюнки артефактів.

3.2. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Casana J. 2013. Radial route systems and agro-pastoral strategies in the Fertile Crescent: New discoveries from western Syria and southwestern Iran // *Journal of Anthropological Archaeology*. 32 (2), 257–273.
2. Matney T. 2012. Northern Mesopotamia // *A Companion to the Archaeology of the Ancient Near East*. Vol I. Wiley-Blackwell, 556–574.
3. Raccidi M. 2013. Wagons on the move: The study of wagons through landscape archaeology // *Quaternary International*. 312, 12–26.
4. To Dig or Not To Dig: інвазивні та неінвазивні методи археології : матеріали міжнар. наук. конф. молодих вчених / Ін-т археології НАН України, Рада молодих вчених, ВГО «Спілка археологів України» ; [редкол.: Корохіна А. В. та ін.]. — Київ : ІА НАН України, 2019. 91
5. Ur J. 2009. Emergent landscapes of movement in Early Bronze Age Northern Mesopotamia // *Landscapes of Movement: Paths, Trails, and Roads in Anthropological Perspective*. Philadelphia, 180–203.
6. Watteaux M. 2012. Le bocage. Un paysage rural à la lumière des études archéologiques et archéogéographiques // *Archéopages*. 34, 64–73.
7. Актуальні питання історії, археології, науки і техніки: методологія, пошуки, роздуми, знахідки : матеріали XI Міжнар. наук. конф. : Сєверодонецьк, 11-12 квіт. 2018 р. / М-во освіти і науки України, Ін-т археології НАН України [та ін. ; редкол.: В. П. Михайлюк та ін.]. Сєверодонецьк : СНУ ім. В. Даля, 2018. 146 с.
8. Археологічні пам'ятки і війна: посібник – пам'ятка з охорони культурних цінностей для військовослужбовців ЗСУ. К.: Спілка археологів України, 2020. 38 с.
9. Археологія (для студентів спеціальності «Історія»): навч.- метод. посібник / Автор-упорядник Ірина Богданівна Скакальська. Перевидання, доповнене й уточнене. Кременець, 2020. 120 с.: https://kogpa.edu.ua/images/main_dir/kaf_ist/monograph_posibn/arche_posib.pdf

10. Археологія України: Курс лекцій: Навч. посібник / Л. Л. Залізняка, О. П. Моця, В. М. Зубар та ін.; за ред. Л. Л. Залізняка. К.: Либідь, 2005. 504 с.
11. Горбаненко С.А. Флотація та промивання як методи археологічних досліджень: реалії й перспективи. Археологія і давня історія України. 2016. № 1. С.137-144.
12. Горохівський П.І. Археологія: Навчально-методичний посібник для студентів денної та заочної форми навчання. / П.І. Горохівський. – Умань: ПП Жовтий О.О., 2014. 132 с.
13. Жигола В.С. Цифрова фіксація поховання Х ст. Археологія і давня історія України. 2020. № 2. С. 321-326.
14. Козак О, Потехіна І., Слободян Т., Гупало В. Методичні рекомендації з польової антропології. Львів, 2019. 103 с.
15. Комар О.В. Досвід використання радіокарбонного методу для датування ранньослов'янських пам'яток України. Археологія і давня історія України. 2019. № 1. С.254-267.
16. Пуголовок Ю., Котенко В., Єфанова С. Обробка кераміки в польових і камеральних умовах (методичні рекомендації). Опішне: Українське Народознавство, 2017. 40 с.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Інституту археології НАН України [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.vgosau.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=93&Itemid=17121
2. Спілка археологів України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://vgosau.kiev.ua/biblioteka/monografii>
3. Національна бібліотека України імені В.І.Вернадського [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>

3.3 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Археологічна практика є завершенням вивчення дисципліни «Археологія». Під час практики студенти повинні розвинути свої індивідуальні здібності і закріпити навички професійної археологічної підготовки, здобуті впродовж вивчення теоретичного матеріалу. Під час підготовки до лекцій, лабораторних та семінарських занять студентам необхідно консультуватись з керівником практики та провідними викладачами курсу, які нададуть чіткі методичні рекомендації щодо їх організації та проведення, забезпечать необхідними методичними та навчальними матеріалами, інвентарем.

3.4. ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Типи археологічних пам'яток. Етапи археологічного пошуку.
2. Археологічна періодизація. Археологічне датування.
3. Камеральна обробка.
4. Землеробські археологічні культури Правобережжя та Подністров'я.
5. Археологічні культури Криму, Півдня України та Лівобережжя.
6. Культури лісостепової зони України та Закарпаття.

7. Пізньоскіфські залишки матеріальної культури Півдня України.
8. Березанське поселення та Ольвія.
9. Городища, селища та могильники.
10. Археологічні залишки Запорізьких Січей.

4. ФОРМИ І МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

В у ході археологічній практиці здійснюється встановлений режим праці та контроль обсягів виконаних робіт; накопичення оцінок, шляхом їх виставлення кожного дня у щоденник практиканта.

Загальна оцінка за практику складається з поточних оцінок за різні види робіт, за вміння вести документацію та узгоджується між науковим керівником і помічником наукового керівника практики.

Позитивне проходження практики передбачає виконання завдань трьох змістовних модулів й закріплюється шляхом їх оцінювання при підведенні підсумків практики.

5. ВИМОГИ ДО ЗВІТУ ПРАКТИКАНТА:

Звіт про практику подається у вигляді щоденника практиканта, який є основною формою документації практиканта-археолога (його форма та вимоги щодо заповнення доводяться до практикантів на настановній конференції організатором археологічної практики). Щоденник ведеться українською мовою.

Записи до щоденника заносяться кожного дня та повинні розташовуватись з однієї сторони листка із вказуванням дати. Щоденник надається науковому керівнику і помічнику наукового керівника для виставлення поточних оцінок, а по завершенні практики здається керівникам практики.

У щоденнику занотовується проведена робота, її обсяг та характер, виконуються ескізи, замальовки. Черговість записів здійснюється у довільній формі.

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Практична підготовка здобувачів є однією з важливих і невід'ємних складових освітнього процесу в університеті.

Оцінка за практику складається з оцінки:

- керівника від кафедри історії, археології та методики викладання (100%)

ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ПРАКТИКИ:

Підсумковий контроль за змістовними модулями здійснюється після перевірки звітної документації груповим керівником. Залік із практики здобувач складає комісії, призначеній деканом факультету. Підсумкова форма контролю – диференційований залік. Оцінка виставляється за шкалою від 0 до 100 балів.

Залік з практики заноситься у відповідну відомість, залікові книжки. Здобувач, який отримав незадовільну оцінку за практику, відраховується з університету за поданням декана факультету.

Зміст критеріїв оцінювання результатів навчальної практики:

- ступінь виконання здобувачами завдань навчальної практики;
- якість практичних вмінь, продемонстрованих під час навчальної практики та їх відображення у звітній документації;

Кількість балів за виконані завдань

№ з/п	Назва залікового заходу	Сума балів
I ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ		
1.	.Методика зняття та дослідження культурного шару.	8
2.	Аналіз стратиграфії шурфів (розкопу).	8
3.	Виявлення та дослідження наземних та ґрунтових об'єктів.	8
4.	Первинне визначення артефактів.	8
5.	Проведення класифікації декількох видів знайдених під час роботи артефактів.	8
II ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ		
6.	Методика очистки артефактів, виготовлених з різних матеріалів.	6
7.	2.Шифрування археологічного матеріалу.	6
8.	3.Первинний опис предметів.	6
9.	4.Методика підготовки артефактів до транспортування до місця стаціонарного зберігання.	6
10.	5.Методика часткової реставрації керамічного посуду.	6
11.	6.Робота з антропологічним та археозоологічним матеріалом	10
III ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ		
12.	Характеристика культурного шару або заповнення досліджуваного археологічного об'єкта.	5
13.	Креслення стратиграфії досліджуваного квадрата.	5
14.	Аналіз кількості та місцезнаходження знайдених артефактів.	5
15.	Малюнки артефактів.	5
	Усього	100

Шкала оцінювання практики:

Сума балів /Local grade	Оцінка ЄКТС		Оцінка за національною шкалою/National grade
90 – 100	A	Excellent	Відмінно
82-89	B	Good	Добре
74-81	C		
64-73	D	Satisfactory	Задовільно
60-63	E		
35-59	FX	Fail	Незадовільно з можливістю повторного складання

1-34	F		Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	----------	--	--